

*Коханій Гелен присвячується.
Мої мрії збулися завдяки твоїй вірі,
підтримці та незмірній допомозі.*

ЗМІСТ

Вступ. Місія неможлива.....	9
Частина I. Перед стартом	35
Розділ 1. Подорож довжиною в життя.....	36
Розділ 2. Правильна позиція.....	56
Розділ 3. Сила негативного мислення.....	74
Розділ 4. Звертайте увагу на дрібниці.....	105
Розділ 5. Останні люди на Землі.....	140
Розділ 6. І що тепер може мене вбити?.....	167
Частина II. Зліт	193
Розділ 7. База спокою в Казахстані.....	194
Розділ 8. Як вибухнути (а на другий день почуватися добре).....	219
Розділ 9. Намагайтеся бути нулем.....	250
Розділ 10. Позаземне життя.....	269
Розділ 11. Прямокутний астронавт, круглий люк.....	305
Частина III. Повернення на Землю	331
Розділ 12. М'якої посадки.....	332
Розділ 13. Униз східцями.....	361
Слова подяки.....	386

Вступ

МІСІЯ НЕМОЖЛИВА

В ілюмінаторах космічного корабля очам раз по раз відкриваються дива. Кожні 92 хвилини сходить сонце, наче листковий торт із оранжевою основою, вкритою товстим шаром небесної блакиті, а з самого верху — найінтенсивніша, найтемніша глазур, прикрашена зорями. Загадкові візерунки нашої планети звідси видно як на долоні: з охайних рівнин зухвало виринають гори, клаптями зеленіють ліси, облямовані снігами, блищать проти сонця річки, звиваючись, немов сріблясті черв'яки. Широко розляглися континенти, оточені острівцями, розкиданими по морю, як дрібнесенькі частинки яєчної шкаралупи.

Вільно плаваючи в шлюзі перед своїм першим виходом у відкритий космос, я знав, що за якусь мить побачу ще винятковішу красу. Повністю поглинутий видовищем Всесвіту, я дрейфуватиму зовні, прив'язаний до космічного корабля в орбітальному польоті навколо Землі зі швидкістю понад 28 тисяч кілометрів за годину. Більшу частину свого життя я мріяв про цей момент і працював, щоб він настав. Але за крок до підкорення вершини переді мною постала дещо

сміховинна дилема: як мені звідси вибратися? Шлюзовий люк був малий і круглий, а я — з усіма своїми інструментами на грудях і величезним ранцем із кисневими балонами та електронною апаратурою за спиною — прямокутний. Прямокутний астронавт, круглий люк.

Невже не буде кінематографічної сцени, яку я уявляв, відколи став астронавтом: музика гучнішає, а я елегантно відпливаю в чорний, як смола, нескінченний простір? Натомість мені доведеться зосередитися не так на чарівності, як на буденності ситуації: незграбно і терпляче протискатися, намагачись не зачепити нічого скафандром і не заплутатись у фалі, аби не постати перед Всесвітом, мов спутане теля.

Щоб побачити світ у ракурсі, у якому його бачили тільки кілька десятків смертних, обережно висуваюся головою вперед. На мені реактивний ранець із автономною системою маневрування та ручкою керування, щоб у разі несправності всіх інших пристроїв я міг запустити свої маневрові двигуни, які працюють на стисненому азоті, і безпечно повернутися на корабель. Кульмінація життєвого досвіду, несподіваний поворот.

Прямокутний астронавт, круглий люк. Правду кажучи, це історія мого життя: намагання зрозуміти, як дістатися туди, куди хочу, коли сам лише вихід за двері видається неможливим. Формально траєкторія моєї кар'єри може здатися визначеною наперед: інженер, льотчик-винищувач, льотчик-випробувач, астронавт. Типовий шлях для будь-кого в цій галузі — прямий,

як під лінійку. Але насправді все не так. На всьому шляху трапляються круті повороти й глухі кути. Астронавтом я став не волею долі. Астронавтом я зробив себе сам.

* * *

Усе почалося, коли мені було дев'ять років, а моя сім'я проводила літо в нашому заміському будинку на острові Стаг у провінції Онтаріо. Тата, льотчика цивільної авіації, зазвичай удома не було, бо він постійно літав, зате була мама, яка читала в прохолодному затінку високого дуба, коли не ганялася за нами п'ятьма. Мій старший брат Дейв і я перебували в постійному русі: вранці каталися на водних лижах, а пополудні, ухиляючись від хатньої роботи, вислизали з дому, щоб поплавати й покататися на каное. Ми не мали телевізора, але у сусідів він був, тож пізнього вечора 20 липня 1969 року ми перейшли газон між нашими будинками і втиснулися до їхньої вітальні, у якій зібралися мало не всі мешканці острова. Ми з Дейвом улаштувалися на спинці дивана і повитягували шиї, щоб краще бачити екран. Чоловік повільно, крок за кроком, зійшов трапом космічного корабля та обережно ступив на поверхню Місяця. Картинка не була чіткою, та я точно знав, свідками чого ми є: неможливе стало можливим. Присутні в кімнаті вибухнули вигуками захоплення. Дорослі потискали одне одному руки, діти верещали. Нам здавалося, наче ми там, угорі, разом із Нілом Армстронгом і змінюємо світ.

Трохи згодом, дорогою додому, я підвів погляд на Місяць. Він перестав бути далеким, невідомим небесним тілом і став місцем, де ходила, говорила, працювала і навіть спала людина. У ту мить я зрозумів, що хочу робити в житті. Я піду слідами цих кроків, зроблених щойно з такою сміливістю. Я літатиму на ракеті, досліджуватиму космос і розсуватиму межі знань і можливостей людини — я абсолютно чітко усвідомив, що хочу бути астронавтом.

Як і всі діти в Канаді, я також усвідомлював, що це неможливо. Астронавтами були американці. NASA приймала заявки тільки від громадян США, а Канада навіть не мала власної космічної агенції. Але... Ще вчора неможливою була і прогулянка Місяцем. Та Ніла Армстронга це не зупинило. Хтозна, може, і я матиму свій шанс, і коли цей день таки настане, я хочу бути готовим.

Я був достатньо дорослий і розумів, що для того, щоб підготуватися, не досить просто гратись у «космічні польоти» з братами на наших двоярусних ліжках під великим плакатом з фотографією Місяця із журналу *National Geographic*. Але не було жодної програми, яку я міг би пройти, жодного посібника, який я міг би прочитати, ба навіть жодної людини, яку можна було б розпитати. Тож я вирішив, що є лише один шлях. Мені треба уявити, що робив би астронавт, якби йому було дев'ять років, і робити точнісінько те саме. Я міг почати негайно. Що б астронавт їв: картопляні чипси чи овочі? Чи спав би він допізна, чи вставляв раненько, щоб почитати книжку?

Я не сказав, що хочу стати астронавтом, ані батькам, ані братам і сестрам. На це вони б відреагували приблизно так само, як на заяву про те, що я хочу стати кінозіркою. Але з тієї ночі моя мрія повела мене по життю. Хоч мені й було лише дев'ять років, та я вже розумів, що маю багато варіантів вибору, а мої рішення важливі. Те, що я робитиму щодня, визначить, якою особистістю стану.

Школа мені подобалася й раніше, та коли надійшла осінь, я кинувся гризти граніт науки з відчуттям нової мети. Наступні два роки я вчився на додаткових курсах, де нас навчали мислити більш критично й аналітично, ставити питання, а не просто намагатися знайти правильні відповіді. Ми вчили напам'ять вірші Роберта Сервіса, тарабанили французьку абетку так швидко, як тільки могли, розгадували складні головоломки, торгували на віртуальній фондовій біржі (керуючись інтуїцією, я купив акції насінневої компанії — та виявилось, що ця інвестиція неприбуткова). Фактично ми вчилися вчитися.

Зовсім неважко змусити себе наполегливо працювати, коли хочеш чогось так, як я хотів стати астронавтом, особливо якщо твоє дитинство проходить на кукурудзяній фермі. Коли мені було сім років, ми переїхали з Сарнії до Мілтона, що недалеко від аеропорту Торонто, звідки літав мій тато і де батьки купили ферму. Обоє виростили на фермах і вважали вільний час у графіку пілота чудовою нагодою попрацювати до знемоги, підтримуючи сімейну традицію. Обробляючи землю

та доглядаючи п'ятьох дітлахів, вони були надто зайняті, щоб панькатися з нами. Вони просто гадали, що коли ми справді чогось хотітимемо, то, впоравшись із хатньою роботою, самі докладемо зусиль, щоб це отримати.

Відповідальність за наслідки наших вчинків була аксіомою. Одного дня в ранньому підлітковому віці я їхав нашим трактором уздовж огорожі поля трохи занадто самовпевнено. Правду кажучи, я викаблучувався. Запишався, відчув себе найкращим трактористом в усій околиці — і зачепився за опору огорожі причіпним гаком у задній частині трактора, зламавши його. Я був злий на себе, розгублений, але батько був не з тих, хто сказав би: «Нічого страшного, синку, йди гратися. Я сам це полагоджу». Він суворо наказав мені придумати, як приварити той гак до трактора, а тоді повернутися з ним на поле і закінчити роботу. Він допоміг мені зі зварюванням, я прикріпив гак на місце і продовжив працювати. Згодом того ж дня я знову зламав гак точнісінько так само, але вже нікому не довелося сварити мене. Бо мене настільки розізлила моя дурість, що я сам себе насварив. Потім знову попросив батька допомогти мені приварити гак і втретє поїхав у поле, тепер уже трохи обережніше.

Дорослішання на фермі прекрасно виховує таку необхідну для життя на селі рису характеру, як терплячість. Дорога на додаткові курси забирала дві години автобусом в один бік. Коли я вже вчився у старших класах і в дорозі проводив лише дві години на день у сумі, то почувався щасливчиком. Це

мало й свої переваги, бо я змалку призвичаївся використовувати час у дорозі для читання й навчання — хоч і без зайвого фанатизму, проте не переставав намагатися робити те, що робив би астронавт. Незважаючи на всю мою рішучість добре приготуватися на той випадок, якщо мені коли-небудь трапиться нагода полетіти в космос, із не меншою рішучістю я прагнув отримувати від цього процесу задоволення. Якби мої рішення робили мене нещасним, я б це припинив. Я не носій гена мучеництва.

На щастя, мої інтереси ідеально збігалися з вимогами до астронавтів епохи місій «Аполлонів». Більшість із них були льотчиками-винищувачами і льотчиками-випробувачами. Я теж любив літаки. Коли мені було тринадцять, так само, як раніше Дейв, а згодом — мої молодші брат і сестри, я вступив до «повітряних кадетів». Це щось середнє між скаутингом і військово-повітряними силами: тут вас навчають військової дисципліни та лідерства, а також літати. У п'ятнадцять років я отримав ліцензію пілота планера, а через рік почав учитися керувати моторними літаками. Я любив відчуття польоту та швидкості. Мені подобалося долати виклики й елегантно виконувати складні маневри. Я хотів стати кращим льотчиком не тільки тому, що це відповідало сценарію «якщо раптом стану астронавтом», а й тому, що любив літати. У мене, звісно, були й інші захоплення: я читав фантастику, грав на гітарі, катався на водних лижах. Також займався гірськолижним

спортом і брав участь у змаганнях зі швидкісного спуску, в якому любив те саме, що й у польотах: учитися ефективно приборкувати енергію та швидкість, щоб мчати як вітер, і концентруватися на виконанні наступного повороту, піке чи поковзу, зберігаючи при цьому рівновагу. Коли мені ще не виповнилося двадцяти, я навіть став лижним інструктором, і хоч катання на лижах цілими днями було непристойно веселим способом заробітку, я знав, що кілька років валандання гірськими схилами не допоможуть мені стати астронавтом.

За весь цей час у мене ніколи не виникало відчуття, що стану невдахою, якщо не полечу в космос. Позаяк мої шанси стати астронавтом були близькими до нуля, я розумів, що було б нерозумно базувати на цьому свою самооцінку. Я міркував радше так: «Імовірніше, з цього нічого не вийде, але про всяк випадок я повинен робити те, що вестиме мене у правильному напрямі, — і маю бути певен, що це справді цікавить мене. Тоді в будь-якому разі я буду щасливий».

У ті часи найкоротша дорога до *NASA* вела через армію, тому після закінчення середньої школи я вирішив вступати до військового училища. Принаймні, міркував я, здобуду добру освіту й отримаю можливість служити своїй країні (а ще мені платитимуть стипендію). Основним предметом спеціалізації в училищі я обрав машинобудування з таким розрахунком, щоб у разі, якщо мені не вдасться стати військовим льотчиком, я міг бути інженером — зрештою, мені завжди подобалося